

СЕДЕМТЕ ДОЛИНИ – карта на суфите

Пътят към себепознанието не е гладък и равен и ако сме подготвени поне за големите препятствия по него, то вероятността да не се откажем обезсърчени, а да го извървим до края е много по-голяма. Тук ще намерим пътна карта, създадена от суфите /мъдреците/ към тази заветна цел, която указва именно тях – големите препятствия.

Ако трябва накратко да формулираме, то бихме могли да кажем, че цялата същност е в това, че докато човек не стане себеосъзнат и себепознаващ се, така и си битува в страх. А страховете ни са рожби на не-себе-познаването, за да не го наричаме „невежество”, тъй като е твърде грубо и нелицеприятно, пък макар и да е вярно.

Първото предизвикателство са знанията

Разбира се, че знанието трябва да е първо. Започва се е познанието, теорията предшества практиката, за да спести грешките и съкрати разочарованията.

Отрицателната страна се състои в това, че може да забравим за истинската цел на познанието като средство и да го превърнем в цел – да се привържем към знанието като такова. Тогава ще натрупваме все повече и повече знания, може да станем велики учени, но това няма да ни направи познаващи.

Пътят на познаващият е коренно различен от пътя на трупация знания.

Знанията се осъществяват в две форми. Съдържание на знанието - когато знаем нещо, и съзнание - огледалото, познаващият. Но ако се привържем прекалено към съдържанието на знанието и способността към познание отива на втори план, то е напълно възможно да се загубим, да зациклим и да останем твърде дълго, понякога с години пред това неосъзнато предизвикателство. Вероятността това да се случи, да се хванем на „тази въдица”, да се пристрастим към знанието като такова и като самоцел, наричаме отрицателна страна на знанието . Т.е. превръщането в „многознайко”.

На този етап колкото повече знания се трупат, толкова повече главоблъсканици ще се появят, защото ще решим, че

истината е невъзможна. Всичко, което е поднесено логично, ще ни се струва правилно. И няма как да се вземе решение, защото няма унифициран критерий и затова, най-вероятно подобна ситуация ще се повтаря. Ще прочетем една книга и тя ще ни се стори правилна, но след това прочитаме друга, вероятно напълно противоположна, но със своята си логика - тя също ще ни се стори правилна. И така докато стане невъзможно да решим коя е правилната. И ако продължаваме да натрупваме всичко това, то ще натрупваме противоположности - контриращи се логики. От друга страна, поради съществуващите милиони гледни точки, рано или късно ще се превърнем в част от многобройните философии и системи, което вече би било сериозно препятствие по пътя не само към опознаването на емоциите си, а и към себепознанието ни въобще.

За да се предпазим от това предизвикателство, или по-точно да го преодолеем, би следвало постоянно да поддържаме стремежа си да обръщаме повече внимание на способността за познание, а не на обекта или съдържанието, да поставим акцента на свидетелстването и да ставаш все по-бдителен, съзнаващ, за да станеш познаващ. Това не става чрез познаване на много дялове от науката, а само благодарение на голямата осъзнатост.

Пътят на познанието няма нищо общо със свещените писания, с мненията, системите, вярванията. Той има нещо общо със способността за познание. Ти познаваш, защото владееш тази огромна енергия на осъзнатостта. Следи за съдържачото се, за познанието, а не за съдържанието.

Не отдавай почит на познаваемото, а на познаващият. Знанието е пръчка с два края. Единият сочи познаваемото, а другият - познаващият. Ако не откъсваш очи от познаваемото, ти се загубваш в тази долина. Но ако се съсредоточиш върху познаващия, то няма да се загубиш и ще успееш да излезеш от нея. Струва си да напуснеш долината, защото те обзема голяма, много голяма радост, защото вече си разбрал нещо много съществено, нещо, което ще остане до края, нещо фундаментално, а именно - способността към познание, способността за осъзнаване.

Затова, ако гледаш познаващият и ставаш все по-бдителен към него, така ще използваш най-положителното.

Втората долина - нарича се долина на разкаянието

Когато започнете да се съсредоточавате върху това, кой сте вие, естествено възниква силно разкаяние. Защото започвате да изпитвате разкаяние по отношение на всичко, което не сте правили подобаващо, и което не е трябвало да правите. Така заедно с осъзнаването израства огромен връх и в същото време заедно със съзнанието внезапно възниква съвестта. Помнете: съвестта, която е във вас, не е истинската съвест. Тя е фалшива монета и е дан на обществото.

Хората ви натрапват, какво е добро и лошо, кое е морално и кое не. И въпреки това, нямате ясна представа относно това, което е морално или аморално. Но излизайки от първата долина, вие придобивате способността да знаете точно, кое е добро, и кое лошо. И тогава внезапно виждате, колко лошотии сте натворили, колко хора сте ранили, колко жестоки сте били спрямо другите или спрямо себе си, колко разрушителни, агресивни, зли и ревниви сте били дотогава. Всичко това изплува пред очите ви. Възникването на съвестта е естествено следствие на осъзнатостта.

Тази съвест няма нищо общо с обичайната, която притежавате, и която е заимствана. И затова имате съвест, но тя не ранява, не причинява тази болка, която би могла да ви преобрази. Вие знаете само приблизително, кое е добро и продължавате да правите лошотии и всичко, което си поискате. Представите ви за добро нямат за вас никакво значение. Знаете, че гневът е лошо, но въпреки това продължавате да се гневите. От една страна, знаете, че чувството за собственост е нещо недобро, а от друга - продължавате да трупате и присвоявате, при това не само вещи, започвате да си присвоявате и хора. Вие присвоявате жената, мъжа, децата, все едно са ви собственост и те са ваши вещи. Чувството ви за собственост им вреди и вие знаете, че това е лошо.

Тази заимствана съвест не помага, а ви натоварва. Но когато излезете от първата долина, се появява собствената ви съвест. И сега вече знаете със сигурност, какво е лошо, и вече ви е невъзможно да постъпвате по друг начин. Това е този момент, в който афоризма на Сократ "Знанието е добродетел" придобива смисъл.

А сега за отрицателната страна - разкаянието. Тя се изразява в това, че можете да проявите излишно безпокойство спрямо миналото: че това и онова в миналото не сте го направили добре, че сте действали зле толкова пъти. Толкова дълго не сте осъзнавали това, че ако започнете да пресмятате всичко това, ще стигнете до някаква патология. И вместо да израствате, така ще се съкрушите, че ще пропаднете в тягостната тъмнина. Затова, ако се появи вината и станете болезнено впечатлителни като се вините за миналото, то ще си останете във втората долина и няма да можете да излезете от нея. Ако миналото стане прекалено значимо, то вие, естествено, започвате да леете непресъхващ извор сълзи, да плачете и да се биете в гърдите напявайки "Какво направих, аах!".

А положителната страна се състои в това, че следва да се погрижите за бъдещето, а не за миналото. Да, разбрали сте, че не сте били прави, но това е било естествено, защото сте били безсъзнателни. Затова няма нужда да се вините - как би могъл човек да постъпи правилно, след като е безсъзнателен? Вие разбирате, че цялото ви минало не е такова, каквото трябва, но това не трябва да ви натоварва. Важното е, че сте го разбрали и това ще ви помогне, тъй като вече не бихте го повторили, защото сте приключили с това. Тъжно ви е, че сте наранили толкова много хора по толкова начини, но заедно с това чувствате и радост, защото вече не бихте допуснали това. Вие сте освободени от миналото и вината и те вече не са ви грижа. Новата ви грижа са бъдещето и новите открития.

Сега имате своя собствена съвест и бъдещето обещава да бъде съвсем друго, качествено и радикално различно. Ще ви обхване трепетът на приключенията. Сега личната ви съвест вече няма да ви позволи да постъпвате иначе. Не става дума за това, че сега ще се наложи да се контролирате, появи ли се истинската съвест, контролът е ненужен, дисциплината също. Правилното идва някак си естествено. И тогава лесното е правилно, а правилното - лесно.

Придобийте ли съвест дори и да искате да постъпвате неправилно, ще ви се наложи да положите доста усилия. И ако все пак постъпите неправилно, се лишавате от благоприятния изход.

А когато нямате собствена съвест, са ви нужни много усилия да постъпвате правилно, но дори и да постъпите правилно, благоприятният изход е невъзможен. И така, човек е обхванат от вълнение. Тъжно му е за миналото, но това не го натоваарва, защото миналото вече не съществува. Такава е положителната страна - човек трябва да почувства, че преобразяването вече се е случило, че блаженството е постигнато, че Бог вече ви е надарил с великолепия дар, съвестта. Отсега нататък животът ви ще тръгне в изцяло ново направление, по нова траектория.

Именно тук се ражда истинската етика, добродетелта, шила (от санскрит - морал).

Третата долина - нарича се долината на препъни-камъка

Нужно е да се появи съвестта, за да разберете колко много блокировки има. Сега имате очи, за да видите препятствията - огромни стени пред стените. Има вратички, но са малко и освен това са много отдалечени една от друга. И вие успявате да видите всички препъни-камъни.

Ал Газали казва, че те са четири - единият е светът на съблазънта, на вещите. Те са много пленителни и се появяват възжеленията. Защо всички световни религии в един глас казват, че трябва да излезете извън пределите на съблазните на този свят? Защото, ако прекалено много се съблазнявате в този свят и мечтаете за много вещи, няма да ви достига енергията да желаете Бога - желанията ви ще се пилеят по вещите.

Този, който иска голям дом, огромна банкова сметка, твърда власт и престиж, насочва всичките си стремежи и желания към света. И вече не му е до търсенето на Бог.

Сами по себе си вещите не са лошо нещо. Суфиите не са против вещите. Те казват, че сами по себе си вещите са добри, но този, който е започнал да търси Бог и висшата истина, не може да си позволи да се разсейва с тях. Вие имате определено качество и количество енергия. И цялата енергия трябва да се вложи в едно желание. Всички желания трябва да се трансформират в едно - само тогава може да се достигне Бог и да се измъкнете от третата долина.

Като правило имате много желания. Но религиозният човек има едно-единствено желание и всички останали желания са

погълнати от голямото, както малките изворчета и притоци се вливат в голямата Ганг. Религиозният човек е този човек, чиито желания са се слели в едно и той желае само Бог, иска само излизане от границите.

И така, първият - това е светът на съблазните, вторият - хората, привързаността към хората.

Все пак помнете, че суфиите не са против хората, но казват, че не трябва да се привързвате към когото и да е. Защото самата тази привързаност, ще стане препятствие и препъни-камък по пътя към Бог. Бъди със съпруга/та си, с децата си, с приятелите си, но помни, че всички ние сме страници тук и нашето съобщество е чисто случайно. Ние сме пътешественици и просто сме се срещнали на пътя. Възможно е да бъдем няколко дни заедно, и на това сме благодарни, но рано или късно пътищата ни ще се разделят. Жена ти умира и продължава собствения си път, но не ти е дадено да разбереш къде. Или синът ти пораста, започва своя си живот и се отделя от теб, а всеки син непременно трябва да се отдели от родителите си.

Ние сме заедно на този път само няколко дни и съвместния ни живот е нищо повече от случайност. Той няма да продължава вечно. Затова бъдете с хората любящи, състрадателни, но не се привързвайте към тях, защото тази привързаност не ви дава нужната свобода, за да излезете извън границите. И така, второто - това са хората и привързаността към тях.

Третото, Ал Газали нарича Сатана, а четвъртото - его. Под Сатана се има предвид ума - умът, който сме натрупали в миналото. Макар и да ви се е появила съвестта и сте по-съвестни от преди, механизмът на ума все още се спотайва наблизко. И ще го прави още известно време. Той толкова дълго е бил с вас, че не може изведнъж да ви напусне. За това е нужно време. Той чака и наблюдава и появи ли се възможност веднага ще скочи и ще ви завладее. Та нали досега е бил ваш Учител, а вие негов роб. И умът не може да се помири с това, че изведнъж сте станали Учител. За това му е нужно време.

Умът е механизъм и постоянно е тук. За търсеция умът е Дявол. Цялата тази история за Дявола е нищо повече от историята на ума. Дяволът или Сатаната, както го наричат суфиите, са само митологични имена на ума.

Може би си мислите, че когато Дяволът изкушава Исус, той е около него. Не се заблуждавайте - няма Дявол наоколо. Изкушението произлиза от ума на самия Исус. Умът казва "Сега, когато ти си толкова приказно могъщ, защо се тревожиш за нещата. Защо не завладееш целия свят, ти го можеш - по силите ти е. Можеш да завладееш целия свят, защото имаш толкова власт и си толкова извисен духовно. Твоето сидхи (свръхестествените ти възможности) е свободно. Ти можеш да притежаваш всичките пари и целия престиж, който поискаш. Защо да се тревожиш за Бога и религиите? Използвай това - изкушава те Ума.

И когато Исус казва: "Махни се от пътя ми", той не го казва на някакъв Дявол отвън, а на ума си: "Моля те, махни се от пътя ми. Нямам работа с желанията ти, аз имам съвсем друго пътешествие и ти нищо не знаеш за него, така че - млъкни!"

И четвъртото - егото, един от големите препъни-камъни по пътя на търсеция. Когато започнете да ставате съзнателни и съзнанието се появява във вас, започвате да виждате препъни-камъните, тогава могъщото его внезапно ви завладява "Аз станах свят и мъдър. Вече не съм обикновен човек" И проблемът се състои в това, че наистина сте напреднали. Това е вярно и може да се докаже, но е голям проблем, защото егото не говори напразно - то наистина е чувствително.

Но все пак отчитайте, че ако сте в капана на егото, то мисълта "Аз съм велик" ви пленява и тогава завинаги оставате в третата долина. И никога няма да успеете да достигнете четвъртата - тази, която ще внесе още повече цветове, още по-високи върхове, по-голяма радост - ще пропуснете всичко това.

И това е същото място, в което сидхи - духовните сили - стават най-сериозното препятствие.

Отрицателната страна е влизане в битка с тези препъни-камъни. Ако се борите, ще се загубите в тази долина. Борбата е излишна, не предизвиквайте вражда. Достатъчно е само разбирането.

Борбата означава игнориране. Можете да игнорирате егото, привързаността си към хората, вещоманията, ума си, личния си Дявол, но противоборството си остава и въпреки всичко, няма да можете да излезете от четвъртата долина.

Четвъртата долина преминават само тези, които не пренебрегват нищо. Така, че не пристъпвайте към игнориране.

Положителната страна се състои ето в какво - приеете предизвикателството, факта, че егото ви отправя предизвикателство. Не го взимайте за враг, а приеете предизвикателството, за да излезете от рамките му. Не се сражавайте, а разберете егото. Вгледайте се дълбоко в него, в неговия механизъм - как функционира, как възниква новото его във вас, как този ум продължава да си играе игрички с вас, как се привързвате към хората, как се привързвате към вещите. Вникнете в това "как" като безпристрастен наблюдател - без враждебност. Но, ако все пак тръгнете към противоборство, тогава сте победени. Хората знаят само две неща - или как да станат приятели, или как да станат врагове, и това е обичайното разбиране. Но ще ни помогне третото. Бъдете наблюдатели, свидетели, но без враждебност или приятелство. Бъдете безразлични. Тогава ще можете да видите, кое, какво представлява, защото заемете ли страна, чувството става окова. Чувството означава, че вие се привързвате. Помнете - привързвате се към враговете си, както се превързвате към приятелите си. Ако вашият враг умре, той ще ви липсва също като приятел, а понякога и повече, защото той е придавал на живота ви известен смисъл. Борейки се с него, вие се наслаждавате на това и няма как да не чувствате липсата му. И егото, което е изпитвало такова удоволствие от борбата с врага, вече никога няма да бъде удовлетворено. И тогава не ви остава нищо друго, освен да търсите нов враг.

Затова не си създавайте нито врагове, нито приятели. Просто наблюдавайте. Станете упорити учени-наблюдатели. Това е положителното, което трябва да направите. Изследвайте и то с удоволствие, какво представлява егото само по себе си, какво представлява жаждата. И ето пред вас се простира

Четвъртата долина - долината на несгодите

В четвъртата долина се встъпва в сферата на безсъзнателното. Дотогава сте били ограничени от света на съзнанието. А сега за първи път ще влезете в по-дълбоките области на съществуването си, в безсъзнателното - по-тъмната и нощна част. Досега сте били в дневната част. С нея ви е било по-леко, а сега всичко ще започне

да се усложнява. Колкото по-нагоре вървите, толкова по-скъпо плащате. С всяка стъпка нагоре пътешествието става по-трудно, а падането - по-опасно. И трябва да сте бдителни. Всяка стъпка изисква голяма осъзнатост, защото ще се издигате на все по-високи планове.

Долината на несгодите е влизане в безсъзнателното. Това е влизане в т.нар. от християнските мистици "тъмна нощ на душата". Влизане в света на безумията, който скривате зад гърба си. Той е много тайнствен и неопишуемо странен. През първите три долини можете да се придвижвате и без Учител, да бъдете самостоятелни, ако сте в границите им. Но четвъртата долина няма да минете без Учител.

Когато казвам, че през първите три долини може да се върви самостоятелно, не казвам, че непременно трябва да се оправяте сами, а че всеки може да се справи сам. Но захващайки четвъртата долина, Учителят ще ви е абсолютно необходим, защото сега ви предстои да се потопите в тъмнина. Вие все още нямате своя собствена светлина, от която да се възползвате в тъмнината. И ще ви е нужна светлината на някой, който вече е влязъл в тази тъмна нощ и е придобил способността да вижда в такава тъмнина.

Отрицателната страна в долината на бедствията е съмнението. Възниква силно съмнение. А дотук все още не сте опознали съмнението. Вие взимате скептицизма за съмнение, но съмнението е съвсем друго явление.

Някой казва "Има Бог", вие отговаряте "Съмнявам се". Но всъщност не се съмнявате, а просто сте скептични. Вместо да кажете: "Не знам", използвате странната дума "съмнявам". Но как можете да се съмнявате след като съмнението става възможно едва, когато се сблъскате лице в лице с реалността.

Да речем, че никога не сте виждали привидения и казвате: "Съмнявам се, че съществуват привидения". Реалният превод е: "Не съм срещал нищо такова досега, как бих могъл да вярвам". Но това не е съмнение. Съмнението идва тогава, когато минавайки през гробището, срещнете привидение. Тогава цялото ви същество ще затрепери и ще се окажете в това състояние, при което възниква съмнението - съществува ли това, което виждате, истина ли е или халюцинация?

Съмнението е много екзистенциално, а скептицизмът е интелектуален. Скептицизмът се отнася към ума, а съмнението е част от съществуото ви, във вашето тяло-ум-душа. Цялото ви съществуо трепери.

В тази тъмна нощ в душата възниква съмнение. Съмнение в Бог, защото сте искали светлина, а попадате в тъмнината. Така възниква огромното съмнение - аз в правилната посока ли съм, струва ли си да търся това. Та вие сте искали злато, лъчезарна светлина, велико просветление, нирвана, самадхи и сатори, а вместо това сте погълнати от непрогледната тъмнина. Дори проблясъците светлина, с които сте пристигнали тук, вече ги няма. И несъмнените истини, на които сте се опирали, за да стигнете дотук - също ги няма.

Обикновено се опирате на няколко неща, в които не се съмнявате, но сега нищо не знаете. Имали сте някаква защита, а тя е изчезнала. Загубили сте почвата под краката си и сега потъвате. И тогава възниква съмнението. Възниква такова усещане, че цялото това религиозно пътешествие е напразно, че навярно бог няма, а сте се самозалъгвали, че сте избрали някаква глупост. По-добре би ви било да си живеете в света и да сте от света. По-добре би било да имаш много вещи, да се наслаждаваш на властта, секса и парите. Казваш си: "Какви ги върша? Загубих всичко това и ето ти резултата".

Всеки търсещ стига до такъв миг. И ако възникне такова съмнение, тогава от само себе си започваш да се отбраняваш от тази тъмнина. Бронираш се срещу нея, за да се защитиш. А направиш ли го, отново ще се намериш в безсъзнателната страна на ума си. Ще изтървеш тайнството на тъмнината. Светлината е прекрасна, но нищо не може да се сравни с тъмнината. Тя е още по-прекрасна, по-свежа, по-дълбока. Тъмнината притежава дълбочина, а светлината е повърхностна. И докато не успяваш да се зарадваш на тъмнината, няма да успееш да приветстваш смъртта.

Затова първоначално ти е нужно да се научиш да приемаш, да приветстваш, да се отпускаш. Тази тъмнина е първия проблясък на Бог. Да, това е тъмнина, но по-късно ще разбереш, че не е било тъмнина. Че всъщност ти за първи път си отворил очи, насочил си ги към Бог и това е било прекалено ослепително, поради което

и ти се е сторило за тъмнина. Тъмнината всъщност е била твоята интерпретация за нещата.

Вгледай се няколко секунди в слънцето и скоро ще усетиш тъмнината. Светлината е предозирана и изглежда непоносима. Ако човек дълго гледа слънцето, може да ослепее. Ще се спъваш в познатите вещи, ако след дълго взирание в слънцето, си влезеш у дома.

Тъмнината е интерпретация. Впрочем, интерпретирането е естествено. По-късно, когато успееш да излезеш от пределите на тази долина, ще можеш да се обърнеш назад и да видиш реалността. Само Учител може да те държи за ръката в тази тъмна нощ за душата и да ти вдъхва увереността, че сега си още по-близо до Бог.

Нужно е да разбереш три неща - съня, смъртта и самадхи (постигане на единство между възприемащия и възприеманото).

Сънят напомня за смъртта. На изток го наричаме малката смърт. Всяка нощ ние умираме като изчезваме в тъмнината. А след това идва смъртта, тя е нещото, което е по-голямо от съня. Тялото изчезва, но умът се запазва и се ражда отново. След нея идва окончателната смърт - самадхи, когато изчезват тялото и ума като остава само едно дълбинно ядро, съзнание. Това е окончателната смърт.

В четвъртата долина внезапно получавате първият си проблясък за това как ще се случи окончателната смърт с вас. Ако я отхвърляте и се барикадирате срещу нея, то отново ще попаднете в третата долина и ще я изпуснете. А изпуснете ли четвъртата долина, вече много векове и животи ще се страхувате да влезете в нея.

Според наблюденията ми, хората, които някога в миналите си животи са стъпвали на четвъртата долина, изпитали са непреодолим страх и са избягали, са тези, които винаги се страхуват от по-дълбоките неща. Страхуват се от любовта, оргазма, дружбата, ученето, изпитите, молитвата, въобще от всичко това, което отново може да ги доведе до четвъртата долина. Може и да не си дават съзнателна сметка от какво се страхуват.

А четвъртата долина е много важна, защото е в средата измежду 7-те долини - по три от двете ѝ страни. Тя е мост, за преминаването на който ви е нужен Учител, защото преминавате от известното към неизвестното, от крайното към безкрайното, от тривиалното към дълбинното.

Положителната страна са доверието и освобождаването от натрупаното дотук. Отрицателната - съмнението и отбраната. Учителят от самото начало ви учи на доверие и освобождаване, за да станат те вашата атмосфера, тъй като ще са ви нужни при влизането в четвъртата долина.

Понякога хората ме питат: „Защо не може да сме тук без освобождаване? Не може ли да медитираме, да слушаме лекциите ви и сами да вземаме толкова колкото искаме? Защо е необходимо това?“ Те не разбират. В началото е възможно да ви се стори това не толкова необходимо. Защо ли? Защото може да медитирате и да ме слушате без да сте се освободили от вътрешните натрупвания и сякаш това не ви е нужно. Но вие не знаете, какво ще се случи в бъдеще, и за какво трябва да се подготвяте сега. А няма ли предварителна подготовка, ще пропуснете момента. А когато той дойде, няма как да загасите пожара в къщата си, ако предварително не сте изкопали кладенец за вода - и да започнете да копаете, до откриването на водата къщата ще е изгоряла. Кладенецът се копае преди да е лумнал огън. Разбирам ви защо смятате, че е ненужно предварително да се подготвяте - просто в момента не ви трябва. Но в четвъртата долина ще ви трябва, а няма как внезапно да се научите как да се освобождавате. Необходимо е предварително да сте се научили на това до степен навик.

Петата долина - долината на гръмотевиците

При петата долина влизате в смъртта. Ако на четвъртата влизате в съня, тъмнината, то на петата - в смъртта. Ако ползваме съвременната терминология, на четвъртата влизате в личното безсъзнателно, а на петата - в колективното безсъзнателно. И възниква силен страх, защото губите индивидуалността си.

В четвъртата долина сте загубили светлината, деня, но все още сте били в себе си. В петата губите самите себе си - не чувствате, че ви има, разтваряте се и се разсейвате в пространството. Чувството ви за собствен център започва да се замъглява и губи.

Когато влизате в смъртта, в колективното безсъзнателно възниква силен страх и нетърпима мъка - мъка много по-силна от тези, които някога сте изпитвали, защото възниква въпросът: "Да бъде или да не бъде". Вие изчезвате, а цялото ви същество страстно иска да бъде. Искане ви се да се върнете обратно в четвъртата долина. Там макар и тъмно все пак сте си били вие. Сега тъмнината се сгъстява още повече. При това не само изчезвате в нея, но скоро и от вас самите няма да остане следа.

Отрицателната страна е привързаността към АЗ-а. Ето защо великите учители Буда или Джалаледин Руми казват: "Помнете анатта (не-АЗ)" Суфиите я наричат фана (сливане с Бог), изчезване на човека. И трябва да се подготвите за това изчезване и не просто подготвени, а с дълбоко приемане. Великата радост е пред вас, защото всичките ви страдания са от егото. Самата мисъл "АЗ съм", издава невежеството ви и поражда всевъзможни тревоги и проблеми. Егото - това е адът.

Жан-Пол Сартр е казал: "Адът - това са другите", но това е невярно. Адът си ти самият, адът е егото. И ако възприемаш другите като ад, то е благодарение пак на засегнатото его. Те ти действат на нервите и така в теб се отваря рана, която ти се струва, че всеки зачеква. Мисълта ти, че си особен, а никой не се съобразява с това, ти причинява болка. Изчезне ли мисълта за твоята особеност, или както дзен казват: "станеш ли обикновен", ще можеш да преминеш тази долина леко.

И така, отрицателната страна е привързаността към АЗ-а, а положителната - отпускане в неАЗ-а, в нищото, съзнателна, радостна и доброволна готовност за смърт.

Шестата долина - долината на пропастта

Човекът изчезва. Докато на петата е изчезвал, сега вече го няма. Човекът е паметта за миналото и тя изчезва. В петата долина той влиза в смъртта, а в шестата вече е умрял и го няма. Ето защо тази долина се нарича долината на пропастта. Това е най-мъчителната долина, защото е шестата, т.е. предпоследната. Човек се потапя в дълбоките мъки на небитието, на нищото. Той не може да повярва в това, защото в известен смисъл го има, а в друг - го няма. Парадоксът е в апогея си - има човек, а и няма човек. Виждаш собственото си тяло, но си умрял и въпреки това

виждаш. Всички минали представи за АЗ-а са умрели и възниква нова представа за него.

Смъртта идва и човекът изчезва. Това е нещото, което християните наричат разпятие, индусите - самадхи, а в дзен - сатори.

Отрицателната страна е жалостта. Трябва да запомните това. По време на разпятието, Исус проявява две страни. Първоначално с питащ поглед към небето казва: "Защо ме изостави", което е отрицателната страна - жалва се. Умира, а помощта не идва, въпреки надеждата. Тази отрицателна страна е свойствена дори за Исус. Положителната е дълбоката благодарност. При положително отношение, човек забравя миналото, оповава се на бъдещето и вярва. Дошло е последното изпитание и той чувства благодарност "Нека бъде воля твоя", което е и направил Исус. Той е проявил и двете отношения - първоначално отрицателното, което е много по-човешки и поради което го обичам за човечността. И колкото пъти е казал: "Аз съм син Божи", толкова и "Аз съм Син Човешки". Той е бил вечността, влязла във времето и необятния, стъпил в света. Принадлежал е и на света и на безграничното. И всеки Учител, Майстор също толкова принадлежи на двата свята.

С това "Защо ме изостави?" издава своята човещина, но сигурно в същия миг се е засмял и разбрал човешката си ограниченост, поради което и я отхвърля. Веднага казва "Да бъде Царството Ти, да бъде волята Ти". Благодарността е изцяло заявена и себеотдаването е цялостно. Сега вече нищо не е останало.

Исус умира като Син на Бога. А отстоянието му със Сина Човешки е толкова малко - за части от секундата се превръща от човешко същество в Бог. В мига, в който жалбата се превръща в доверие, ти от човешко същество се превръщаш в Бог. И вече се молиш: "Да бъде волята ти", защото егото липсва и себеотдаването е пълно и липсва собствената воля. И ето че идва последната, окончателна.

Седмата долина - долината на химните и празника

В седмата долина става възраждането, възкресението. Ето какъв е смисълът на християнското Възкресение. Христос се ражда отново в тялото на славата, в светлината, в божественото тяло. И

сега вече няма отрицателно или положително, двойствеността липсва. Човекът е един, а единството е постигнато. Това индусите наричат адвайта. Човекът е в Източника си, станал е това, което е търсил, за което се е стремил и борил.

Човекът е парадокс. Той не е този, който е, а който още не е. В деня, в който постигнете висшето, в сърцето ви ще се роди смеха, защото се разберете, че винаги сте били такъв. Просто досега не ви е било известно. Бъдещето вече е живяло във вас, просто е било скрито и е трябвало да го откриете чрез тези седем долини.

Това е прекрасната карта на суфиите.